

О. Д. Гринь

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОЦІЛЬНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ

Будь-який процес застосування правових норм завершується прийняттям рішення у справі в загальному плані, хоча вони мають різні види і назви.

Правозастосовний акт — це формально-обов'язкове правило поведінки, яке має державно-владний індивідуальний характер і спрямоване на конкретизацію правового регулювання (зміна, припинення, встановлення або підтвердження юридичних прав і обов'язків) правовідносин персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації [1].

Ефективність правозастосовних актів може оцінюватися лише з позицій досягнення тієї ж соціальної мети, що й ефективність норм права, які підлягають застосуванню.

У практичній діяльності існує досить багато норм, які містять імперативні веління і зобов'язують суб'єктів застосування до прийняття однозначних рішень. У таких ситуаціях роль суб'єктів застосування норм права обмежується пасивним проведенням у життя волі законодавця. Ніяких власних, творчих елементів у механізм правового регулювання процес застосування норм не вносить, оскільки можливості суб'єктів застосування норм права чітко детерміновані змістом норми. Застосування норм права може лише забезпечити юридичну ефективність відповідних норм. Удосконалюючи процес застосування, можна оптимізувати юридичну ефективність таких норм права, але не можна вплинути на їх соціальну ефективність, тобто ступінь досягнення соціальної мети норм. Застосування норм права тут в основному збігається з такою формою реалізації права, як виконання. Відмінність полягає лише в тому, що застосування передбачає видання правозастосовних актів.

Інша ситуація складається в процесі застосування норм, які дають можливість суб'єктам застосування обрати один з варіантів рішення з числа тих, які допускаються нормою права. Тут результати індивідуального регулювання, яке здійснюється суб'єктом правозастосування, можуть значною мірою вплинути на ступінь досягнення мети норм, які застосовуються, і, відповідно, зробити свій «внесок» щодо ефективності правового регулювання. Ефективність правозастосовних актів досить чітко проявляється, наприклад, при застосуванні диспозитивних правових норм. Так, закон про кримінальну відповідальність встановлює перелік покарань та межі санкцій, а також містить перелік обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання. Що ж стосується конкретизації санкцій, індивідуалізації покарання — це завдання діяльності щодо застосування норм права.

Доцільне застосування правових норм, яке містить відповідні можливості щодо власного розсуду суб'єкта застосування норм права, значною мірою впливає на досягнення мети норм права. Досліджувати ефективність правозастосування, як і ефективність норм, потрібно, зіставляючи їх з метою відповідних правових приписів. Чим у більшій мірі буде проявляти себе ступінь досягнення мети норм за рахунок найбільш доцільного їх застосування, тим у більшій мірі буде проявлятися й ефективність процесу застосування норм права [2, с. 49].

Окремі недоліки застосування норм права і випадки втрати його ефективності пов'язані з труднощами щодо одержання інформації про фактичні обставини справи. Така ситуація може виникати внаслідок того, що діючі правила фіксації відповідної інформації відображають, наприклад, не все явище в цілому, а лише якусь його частину. Але в більшості випадків труднощі щодо одержання достовірної інформації в іншому. Вони викликаються тим, що деякі особи бувають безпосередньо зацікавлені в приховуванні від суб'єкта застосування норм права дескриптивної інформації або в її викривленні. Вміння виявити подібні факти і здійснити процес доказування фактичних обставин справи є тут однією з найважливіших умов якості інформаційного забезпечення підготовки правозастосовних актів.

Негативно може вплинути на доцільне застосування правових норм і, як наслідок, на ефективність процесу застосування норм права — надлишок інформації щодо фактичних обставин справи, яка надходить до суб'єкта правозастосування. Ймовірність такої ситуації значно зростає в умовах широкого використання комп'ютерних технологій, коли бази даних комп'ютерів можуть ввібрати та зберігати безмежну кількість інформації.

Основною умовою доцільного застосування норм права є висока якість відповідних нормативно-правових актів, що сприяє високому якісному рівню правозастосування, усуваючи можливі помилки, які пов'язані з тлумаченням правових норм [3, с. 70].

Література

1. Реалізація норм права [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://text.ru/rd/aHR0cDovL3d3dy5wcmF2b3puYXZlYy5jb20udWEvcGVyaW9kL2NoYXB0ZXIvMTE3LzExMTMvNDAxNTA_%3D. — Назва з екрана.
2. Старостюк А. В. Застосування норм права [Текст] : навч. посібник / А. В. Старостюк. — Ірпінь : [б.в.], 2007. — 137 с.
3. Гринь О. Д. До питання про ефективність правозастосовних актів [Текст] / О. Д. Гринь // Митна справа. — 2015. — № 2 (98). — С. 64–71.